

פרשת ראה אנכי

פרק יא

(ל) הגלגל. כמו: וירדף עד דן (בר' יד, יד), או דרך נבואה, או שני שמות. ר"ל שלא נקרא שמו גלגל עד >שעברו¹ הירדן ומלו שם, כמו שכתוב: היום גלותי את חרפת מצרים (יהו' ה, ט). וכן: וירדף עד דן, לא נקרא שם העיר² דן עד ימי השופטים, כמו שכתוב: ויקראו שם העיר דן בשם דן אביהם (שופ' יח, כט). >והיתה כונתו,³ כי שני אלו השמות לא כתבם משה, רק כתב השמות הנודעים בימיו,⁴ ואחרי כן⁵ כשנצטוו כתבום;⁶ או אם כתבם >משה, כתבם⁷ בדרך נבואה; או הם מקומות אחרים זולת אלה,⁸ שיש לכל אחד שני שמות. ונזכרו הנה⁹ בשמות האלה, ובמקומות אחרים, כגון¹⁰ בחלוקת הארץ – בשמות אחרים.

פרק יב

(כה) גם הנפש והצורה >בדמות¹¹ האב, על כן: לבניך (דב' יב, כח). ר"ל¹² הוא הפועל, הוא המניע¹³ הקרוב אל החומר לקבל הצורה, והאם נותנת החומר. אם כן, מן הדין הוא שידמה הבן >בצורתו¹⁴ אל האב. ואם כן, אם האב ישמור נפשו שלא תשתבש – ייטיב בזה לבנו אשר יוליד. (ל) ומלת 'ופן', דרך קצרה. ר"ל כי היה ראוי לומר: והשמר לך פן תדרש וג', ואמרו 'ופן' הוא דרך קצרה.¹⁵

פרק יג

(ה) ובו תדבקון. >בלב¹⁶ בראש ובסוף. ר"ל עם השכל הנפרד. (ז) והאם כגוף והאב כצורה. בא לתת טעם מפני מה ייחוס זה החוטא לאם ולא לאב. ור"ל שהחוטאים נמשכים אחר תאות החמר, >ועל¹⁷ כן ייחוסו לאם¹⁸ שהוא כגוף, ר"ל¹⁹ בגוף יולדה, באשר היא הנותנת חמרו כמו שבארנו.²⁰

פרק יד

---

¹ כך בכ"י בדה: בכ"י א: עברו.
² בכ"י ב: שמו.
³ כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.
⁴ בכ"י דה: רק כתב המקומות שהיו נודעים בימיהם.
⁵ בכ"י ב: ואין דן.
⁶ בכ"י דה: ואחר כך נשתנו.
⁷ כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.
⁸ בכ"י בה: אלו (וכן בהמשך).
⁹ בכ"י בדה: אלו.
¹⁰ בכ"י ב ליתא; בכ"י דה: כמו.
¹¹ כך בכ"י בדה; בכ"י א: כמו.
¹² כ"י דה מוסיפים: שהאב.
¹³ בכ"י דה: הנמנע.
¹⁴ כך בכ"י בה; בכ"י אב: לצורתו.
¹⁵ בכ"י א הפירוש מופיע בסוף הפרשה; בכ"י בדה הוא חסר ובכ"י ז נמצא בסוף הפרשה דברי הפתיחה: ופן דרך קצרה.
¹⁶ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.
¹⁷ כך בכ"י בה; בכ"י א: ואחר; בכ"י ד: ולכן.
¹⁸ בכ"י ד: לגוף.
¹⁹ בכ"י דה 'כגוף ר"ל ליתא.
²⁰ ראה אות נפש, דב' יב, כה.

(כב) ודע, כי אם תחל ממעלה,²¹ הנה האחד ראש. ואם ממטה²² – הנה הוא העשירי. <ר"ל>²³ ואם נחל²⁴ מספר הגלגלים ממעל,²⁵ הנה הראשון, <שהוא>²⁶ הגלגל העשירי, קדש; >ואם מלמטה, שתחל מגלגל הירח, יהיה גלגל עשירי קדש.²⁷ וכוונתו, שמפני זה נבחרו <הבכור>²⁸, שהוא ראשון,²⁹ והמעשר, שהוא עשירי.³⁰ וכל שרש בחשבון סמוך אליו ומלפניו ומלאחריו.³¹ ר"ל אל העשרה, שכל השרשים נמשלים לשרשי המעלה הראשונה, שהם (ב') [ג'], והם: אד"ט,³² או לשרשי המעלה השנית, שהם ו': י"ו, כ"ה, ל"ו, מ"ט, ס"ד³³, פ"א, כמו שהוא מבואר ליודעי המלאכה ההיא. הם נקראים עגולים. <ר"ל שהם>³⁴ מתעגלים על עצמם – כאשר יתרבעו, ישמרו עצמם. כי מרובע אחד, אחד;³⁵ ומרובע חמשה, חמשה ועשרים; ומרובע ששה, ששה ושלושים; ומרובע עשרה, מאה, שהוא ראשון למעלה שלישית, כמו שעשרה ראשון למעלה השנית. ונקראים <עגולים>³⁶, שהם שוים ארכם ורחבם,³⁷ כמו העגולה שהיא שוה.

פרק טו

(א) מקץ. הטעם, תחלה, כאשר פירשתי, והעד: הקהל את העם (דב' לא, יב). <ר"ל כי אם 'מקץ' סוף, איך יצוה להקהיל את העם>³⁸ כאשר יגיעו ימי המעשה? הלא³⁹ יותר נכון להקהילם⁴⁰ בתחלת השנה, למען ישמעון ויראו⁴¹ וילמדו כל שנת השמטה שהם פנויים ממלאכה.

בכאן ראיתי לתרץ סתירה נראית⁴² בשנים פסוקים אשר בפרשה,⁴³ אשר נסתפק בהם מימי עד,⁴⁴ גם מזמן רבותינו חכמי⁴⁵ התלמוד, ועד עתה לא מצאנו אחד מהמפרשים⁴⁶ שהלך בדרכנו <בפירוש שני>⁴⁷ הפסוקים האלה, כאשר כונתנו וחפושנו <לרדוף>⁴⁸ אחר פשטי הכתובים ולהתיר

²¹ בכ"י ד: מלמעלה; בכ"י ה: למעל; בכ"י ז: ממעל.

²² בכ"י ד: מלמטה.

²³ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

²⁴ בכ"י דה: ר"ל אם תחל.

²⁵ בכ"י ב מלמעלה.

²⁶ כך בכ"י בדה; בכ"י א: הוא.

²⁷ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

²⁸ כך בכ"י דהז; בכ"י א ליתא; בכ"י ב: הבכורים.

²⁹ בכ"י ב: שהם ראשונים.

³⁰ בכ"י ב: קדש.

³¹ בכ"י דה: מפניו ומאחריו.

³² בכ"י בה: א"ט; בכ"י ז: אזני.

³³ כך בכ"י דה; בכ"י א: ס"ב; בכ"י ב ליתא.

³⁴ כך בכ"י דה; בכ"י א ליתא; בכ"י ב: שהם.

³⁵ בכ"י דה ליתא.

³⁶ כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.

³⁷ בכ"י דה: שהם ארכם כרחבם.

³⁸ כך בכ"י בד; בכ"י אדה ליתא.

³⁹ בכ"י ב: הוא.

⁴⁰ בכ"י דה: להקהיל את העם.

⁴¹ בכ"י דה: ולמען.

⁴² בכ"י ב ליתא.

⁴³ כ"י דה מוסיפים: הזאת.

⁴⁴ בכ"י ב: אשר נסתפק לי בהם; בכ"י דה: אשר נסתפק בהם מפי עד היום.

⁴⁵ בכ"י דה: רב וחכמי.

⁴⁶ בכ"י ב: מכל המפרשים.

⁴⁷ כך בכ"י בד; בכ"י א: כפי; בכ"י ה: בפירוש.

קשרי ספקות⁴⁹ הסתירות הנראות בתחלת <העיון>.⁵⁰ ראיתי להתיר בדרך הפשט הסתירה הנראית בפסוק: אפס כי לא יהיה בך אביון (דב' טו, ד), עם <הפסוק>:⁵¹ לא יחדל אביון (שם, יא).⁵² ורבותינו אמרו: כאן בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל⁵³ עושים רצונו של מקום.⁵⁴ כונתם, כי בזמן שהדור⁵⁵ זכאי – לא יהיה בך אביון,⁵⁶ וההפך בהפך. גם <החכם>⁵⁷ א"ע דרך דרכם, כי חשב שפסוק: רק אם שמע תשמע בקול יי (שם, ה) נקשר עם שלילת היות אביון בתוכם, ובפסוק: לא יחדל אביון (שם, יא) פירש, כי השם ית' ידע שיבא דור שלא יהיה רובו זכאי,⁵⁸ ועל כן יהיו בהם⁵⁹ אביונים.⁶⁰ אם כן, לפי זאת הכונה יהיה העושר⁶¹ <והרשות>⁶² נמשך אחר הזכות והחיוב. ובמקום אחר מצאנו⁶³ החכם דרך דרך אחרת, ונמשך אחר כוונת האומר:⁶⁴ 'חיי, בני ומזוני'⁶⁵ לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא' (מ"ק כח ע"א),⁶⁶ ואמר:⁶⁷ 'רבים יחשבו שהעושר מעלה גדולה⁶⁸ לצדיקים, והנה אליהו יוכיח' (א"ע, בר' כה, לד). זה תמה גדול בדברי⁶⁹ החכם. ובאמת, כי דעת החכם בכל ספריו⁷⁰ שהעושר <והרשות>⁷¹ תלוי במשפטי הכוכבים, ודעתו זה רמוז במקומות <רבים>⁷² מספריו.⁷³ אבל סתירת אלו הפסוקים הנראית הכריחוהו להמשך בזה אחר מה <שפירשו>⁷⁴ רבותינו, אחר שלא ראה בהם <דרך>⁷⁵ אחרת להתיר ספקם.⁷⁶ ורבותינו הקדושים⁷⁷ אין אנו משיגין עליהם⁷⁸ ולא מתמיהים,⁷⁹ כי הם ידעו הפשט באמת, <אבל הם דרכו בהתיר אלו

⁴⁸ כך בכ"י דה; בכ"י אב: לדרוך.

⁴⁹ בכ"י ב: קושי ספיקי; בכ"י דה' ספקות' ליתא.

⁵⁰ כך בכ"י בדהז; בכ"י א: הענין.

⁵¹ כך בכ"י דה; בכ"י א ליתא.

⁵² בכ"י ב' עם לא יחדל אביון' ליתא; בכ"י ה: כי לא יחדל בך אביון.

⁵³ בכ"י ב ליתא.

⁵⁴ ע"פ ספרי דברים, מהדורת א"א פינקלשטין, קיח, עמ' 177.

⁵⁵ כ"י דה מוסיפים: יהיה.

⁵⁶ בכ"י ה: לא יהיה אביון בארץ.

⁵⁷ כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.

⁵⁸ בכ"י ב: רובם זכאים; בכ"י דה: כלו זכאי.

⁵⁹ בכ"י ה ליתא.

⁶⁰ ראה א"ע, דב' טו, ו. בכ"י ב: והיה בהם אביון.

⁶¹ בכ"י דה: העשיר.

⁶² כך בכ"י דהז; בכ"י א: ריש; בכ"י ב: והעניות.

⁶³ בכ"י דה: אמר.

⁶⁴ בכ"י ב ליתא.

⁶⁵ בכ"י דה: בני חיי ומזוני.

⁶⁶ וראה א"ע, שמ' כ, יד, שם הוא מביא אמרה זו.

⁶⁷ בכ"י ב: עוד אמר.

⁶⁸ בכ"י דה ליתא.

⁶⁹ בכ"י ד: בדעת.

⁷⁰ כ"י ה מוסיף: הוא.

⁷¹ כך בכ"י דהז; בכ"י אב: והרש.

⁷² כך בכ"י בדה; בכ"י א: הרבה.

⁷³ ראה במיוחד בספרו, ראשית חכמה.

⁷⁴ כך בכ"י בדה; בכ"י א: שאמרו.

⁷⁵ כך בכ"י דה; בכ"י אב: דעת.

⁷⁶ בכ"י ד ליתא; ב"י ה: ספיקי.

⁷⁷ בכ"י ב: ולדעת רז"ל.

⁷⁸ בכ"י בדה ליתא.

⁷⁹ בכ"י דה: מתמידים עליהם.

הפסוקים בדרך הדרשות.⁸⁰ וכונתם לזרז ההמון אשר העושר מעלה גדולה בעיניהם⁸¹ לעבודת השם. אמנם אנחנו תמהים על א"ע⁸² שרדף אחרי פשטי הכתובים, איך נעלם⁸³ מעיניו פירוש אשר הוא מבואר נגלה לפי הנראה לנו.

ונאמר, כי פסוק: אפס כי לא יהיה בך אביון (דב' טו, ד) נקשר עם הפסוק הנזכר⁸⁴ למעלה, שהוא:⁸⁵ ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך (שם, ג). ר"ל כי מדרך חיוב החמלה על האביונים אתה חייב על השמטת כספים בשנת השמטה, שלא תעשה כמעשה אכזרי⁸⁶ לנגוש את רעהו ואת אחיו,⁸⁷ ויהיו מעשיך סבה להיות⁸⁸ אביון מקרב הארץ. כי שם 'אביון' מונח על מי שהוא בתכלית העוני, שהוא תאב לכל <דבר>.⁸⁹ ור"ל שכאשר מטה ידו ויצטרך ללות, אתה תעביטנו בבא שנת השמטה, אשר לא ירוחו⁹⁰ בעבודת הקרקע⁹¹ ולא יוכלו להשתכר,⁹² שהרי⁹³ לא יעבד בו⁹⁴ ולא יזרע – לא תהיה לו כנושה לנגשו על חובו, אבל תשמט ידך ולא <תתעבט>,⁹⁵ כי תורידנו⁹⁶ מטה מטה ותביאנו⁹⁷ אל תכלית העוני,⁹⁸ עד שיהיה בגדר האביונות.⁹⁹ כי לולי הקבלה, <היה נראה לנו>¹⁰⁰ שענין השמטת כספים אינו, רק הארכה¹⁰¹ לבד, <והוא פשטי הכתוב>.¹⁰² כי אמרו: <לא>¹⁰³ יגש את רעהו (דב' טו, ב), מבואר¹⁰⁴ <שזאת האזהרה לשנת השמטה לבד, וכן אמרו: תשמט ידך (שם, ג)>¹⁰⁵ משמע השמטה לזמן ההוא לבד, עד שיבא זמן¹⁰⁶ הריוח שיוכלו להשתכר¹⁰⁷ בעבודת האדמה. וזהו אמרו לשון 'שמטה', לא לשון מחילה¹⁰⁸ ונתינה. אבל הקבלה תנצח, שאמרה שאסור לתבוע <המשא>¹⁰⁹ ההוא

⁸⁰ כך בכ"י דהז; בכ"י א ליתא; בכ"י ב: אבל דרכן בהסתר סתירת אלה הפסוקים דרך הדרשות.

⁸¹ בכ"י ב: במצוה.

⁸² בכ"י בדה: החכם הנזכר.

⁸³ בכ"י בדה: נתעלם.

⁸⁴ בכ"י דה: הכתוב.

⁸⁵ בכ"י דה ליתא.

⁸⁶ בכ"י דה ליתא.

⁸⁷ ראה דב' טו, ב. בכ"י דה: את רעיך ואת אחיך.

⁸⁸ כ"י ב מוסיף: אחיך.

⁸⁹ כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.

⁹⁰ בכ"י ב: ירויח.

⁹¹ בכ"י דה: האדמה.

⁹² בכ"י ב: להשתאר.

⁹³ בכ"י ב: שהם.

⁹⁴ בכ"י ב: בה. בכ"י דה ליתא.

⁹⁵ כך בכ"י בדה; בכ"י א: תתעבנו; בכ"י ז: תעביטנו.

⁹⁶ בכ"י ב: תורידהו.

⁹⁷ בכ"י ה: ותורידנו.

⁹⁸ בכ"י ב: הדלות והעוני.

⁹⁹ בכ"י ב' עד [...] האביונות ליתא; בכ"י ה: האביונים.

¹⁰⁰ כך בכ"י ב; בכ"י א: ר"ל; בכ"י ד ליתא; בכ"י ה: היה נראה.

¹⁰¹ בכ"י ב: האריכות; בכ"י דה: אריכות.

¹⁰² כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

¹⁰³ כך בכ"י דה; בכ"י אב: ולא.

¹⁰⁴ בכ"י דה: הוא מבואר.

¹⁰⁵ כך בכ"י בדהז (בשינויים קלים); בכ"י א ליתא.

¹⁰⁶ בכ"י ב: עד עבור השנה ההוא יבא שנת, במקום: משמע [...] זמן.

¹⁰⁷ כ"י ב מוסיף: ולהרויח.

¹⁰⁸ בכ"י דה ליתא.

¹⁰⁹ כך בכ"י בדה; בכ"י א: המלוח.

עוד.¹¹⁰ ואולי על כונת הפשט שאמרנו סמך רבן יוחנן בן זכאי <בתקונו>¹¹¹ הפרוסבול,¹¹² שהיתה תקנה טובה לעניים ועשירים. אבל מכל מקום, אנו אין לנו אלא מה שאמרו רבותינו. ונשוב לדברנו ונאמר, כי זאת היתה כונת התורה בקבעה זמן השמטת משאות בשנת שמטת קרקעות, ר"ל כי הארץ תעבד שש שנים רצופות ותעמוד שמיטה שנה אחת, ויהיה מן הדין שינהג זה המנהג בהשמטת כספים, ר"ל מיום ההלואה עד זמן השמטה יהיה שש שנים או אי זה זמן¹¹³ מוגבל, כמו שהוא בנימוסי ארצות רבות. והתורה לא כן יסדה, אבל בין שיהיה <קרוב או רחוק>¹¹⁴ זמן המשא משנת השבע, עת¹¹⁵ ומשפט <אחד>¹¹⁶ להם בהשמטתם. אבל הטעם הוא מה שאמרנו, כי התורה באשר דרכיה משפט וחמלה ראתה כי פרנסת העניים רחוקה בשנת השמיטה,¹¹⁷ באשר אינה שנת ריוח להם שהרי אין עבודת קרקע בארץ,¹¹⁸ ואם <העשירים הנושים>¹¹⁹ במ יגשום יבא להם הוה על הוה – ועל כן קבעה זמן השמטת כספים בשנת השבע. ולא הביטה אל עת¹²⁰ המשא, אם¹²¹ קרוב ואם רחוק, בעבור שלא ישימהו אביון כמו שבארנו. וזהו אמרו:¹²² תשמט ירך. אפס כי לא יהיה בך אביון (דב' טו, ג-ד), ר"ל אני מצוך שתשמט ירך מההלואות, שלא¹²³ יהיה בסבתך ובעבור מעשך אביון <באחריך>,¹²⁴ כי מלת 'אפס' היא לשון מיעוט. ר"ל אף על פי שהוא¹²⁵ נמנע שלא יהיו אביונים בישראל, כי כן נוהג¹²⁶ העולם להיות בכל דור ודור אביונים¹²⁷ ועשירים, <הזהר>¹²⁸ שלא יהיו בסבתך ובעבור מעשיך. זהו שאמר: אפס כי לא יהיה בך אביון, כלומר בעבורך¹²⁹ ובסבתך, כמו: בך ארוץ גדוד (שמ"ב כב, ל).¹³⁰ ואם תחוש <על ממונך>¹³¹ ותאמר: איך אמחול על¹³² מה שהלוייתי לו?¹³³ אני מבטיחך <שיהיה ספק בידך לעשות>:¹³⁴ כי ברך יברכך יי בארץ (דב' טו, ד), כי עם כלל העשירים ידבר, לא שהבטיח ישראל שלא יהיה בהם אביונים. ואמר אחר כן: רק אם שמוע תשמע <בקול יי

¹¹⁰ ראה גיטין לו ע"א.

¹¹¹ כך בכ"י ב; בכ"י א: ענין.

¹¹² צ"ל הלל הזקן ולא רבן יוחנן בן זכאי; ראה משנה גיטין ד, ג. בכ"י דה: ואולי [...] שאמרו רבן יוחנן בן זכאי התקין פרזבול.

¹¹³ בכ"י ד: יום.

¹¹⁴ כך בכ"י בדה; בכ"י א: רחוק או קרוב.

¹¹⁵ בכ"י דה ליתא.

¹¹⁶ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

¹¹⁷ בכ"י דה: השבע.

¹¹⁸ בכ"י דה: עבודה בקרקע.

¹¹⁹ כך בכ"י דהז; בכ"י א: הנוגשים; בכ"י ב: העשירים הנוגשים.

¹²⁰ בכ"י ד: בשנת.

¹²¹ כ"י ב מוסיף: הוא.

¹²² בכ"י דה ליתא.

¹²³ בכ"י ה: כדי שלא.

¹²⁴ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

¹²⁵ בכ"י דה: שלא.

¹²⁶ בכ"י ב: מנהג.

¹²⁷ בכ"י דה: עניים.

¹²⁸ כך בכ"י בדה; בכ"י א: הזהיר.

¹²⁹ בכ"י ב ליתא.

¹³⁰ כ"י ד מוסיף: שר"ל בסבתך.

¹³¹ כך בכ"י דה; בכ"י א ליתא; בכ"י ב: עליו אל.

¹³² בכ"י ב: לו.

¹³³ בכ"י ב: לך.

¹³⁴ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

אלהיך¹³⁵ (שם, ה), ר"ל זה שאני מבטיחך ומבשרך שתגוש הנכרי ותמשול עליו, הוא אם יהיו ישראל צדיקים. וזהו אמרו אחר כן: כי יי אלהיך ברכך [...] והעבטת [...] ומשלת בגוים רבים (שם, ו), ר"ל כי כלל אומתנו יתברכו עד שיעביטו שאר האומות, והם לא יעביטום. וזהו אמרו: ואתה לא תעבט (שם), ר"ל מהם,¹³⁶ וימשלו בהם והם לא ימשלו בהם, כאמרו: ומשלת בגוים רבים >ובך לא ימשולו¹³⁷ (שם), לא שר"ל שישראל לא יצטרכו זה לזה, שזהו מכת הנמנע. ואחר שצוה השם בהשמטת משאות, חשש פן יקפצו ידם בקרבם אל שנת השבע, להיות טבע האדם נוטה אל הכילות, וייראו פן¹³⁸ יפסידו מה שהללו, וזהו אמרו: כי יהיה בך אביון (שם, ז), ר"ל¹³⁹ בעמך. כי אף על פי שפירשתי מלת 'בך' >בפסוק:¹⁴⁰ כי יהיה בך אביון – בסבתך, וכאן נפרשנה: בעמך, זה דרך צחות בלשון¹⁴¹ להיות אל מלה אחת שתי כונות בענין אחד, >כמו:¹⁴² בלחי החמור חמור חמורתים (שופ' טו, טז), רוכבים על שלשים עירים ושלשים עירים להם (שמ' כב, ה), וזולתם.¹⁴³ על כן צוה ית' לחמול על האביונים, וזהו אמרו: כי פתוח תפתח את ירך (דב' טו, יא), וזהו אמרו: כי לא יחדל אביון (שם, ז), ר"ל אני צויתך בענין השמטת כספים, כי אני לא אשנה הטבע והמנהג, שבכל דור ודור יהיו עניים ועשירים, שאם איננו כן, תהיה מצוה זו לבטלה. וזה אמרו: כי לא יחדל¹⁴⁴ – במוחלט, בין שיהיה הדור זכאי או חייב. זהו הנראה לנו בהתר סתירת אלו¹⁴⁵ הפסוקים על דרך הפשט. נשוב לפרש דברי החכם א"ע.

(י) **בגלל. סבה:**¹⁴⁶ **לבעבור סבב** (שמ"ב יד, כ). דעת החכם בכל מקום, כמו שבארנו,¹⁴⁷ שאין העושר לפי הזכות, רק לפי המזל. ועל כן בא לפרש הנה זה הפסוק נראה כסותר זאת הכונה באמרו: כי בגלל הדבר הזה יברכך, שנראה – בעבור מעשה הצדק¹⁴⁸ יברכהו השם בעושר. ואמר **בגלל. סבה**, ר"ל אף על פי שהעושר >הוא¹⁴⁹ לפי המזל, הצדקה תהיה סבה שיבקש השם סבות לברך את כל מעשה ידך, כי הוא >שולט¹⁵⁰ על המזל. וזהו אמרו **לבעבור סבב**. ולקח לשון הפסוק בשמואל על ענין האשה התקועית, וזהו אמרו **כי הכל**¹⁵¹ **בחלקים הוא בחלקי הגוף שהוא הכל**. ר"ל כי כל מה שיקרה¹⁵² לאישים הוא תלוי לפי מערכת הכוכבים ומבטיהם שהם בגלגל המזלות, שהוא הגוף הכללי הסובב כל אשר הגלגלים ומה שבתוכם.

¹³⁵ כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.

¹³⁶ בכ"י דה ר"ל מהם' ליתא.

¹³⁷ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא.

¹³⁸ בכ"י דה: שלא.

¹³⁹ בכ"י דה ליתא.

¹⁴⁰ כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.

¹⁴¹ בכ"י דה ליתא.

¹⁴² כך בכ"י בדה; בכ"י א: כי.

¹⁴³ כ"י ב מוסיף: רבים.

¹⁴⁴ בכ"י דה ר"ל אני צויתך [...] יחדל' ליתא.

¹⁴⁵ בכ"י דה ליתא.

¹⁴⁶ בכ"י דה: סבב.

¹⁴⁷ בכ"י דה: שאמרנו.

¹⁴⁸ בכ"י דה: הצדקה.

¹⁴⁹ כך בכ"י בדה; בכ"י א ליתא.

¹⁵⁰ כך בכ"י בדה; בכ"י א: שליט.

¹⁵¹ בכ"י ב: קבל.

¹⁵² בכ"י ב: שיקנה.